

بسم الله الرحمن الرحيم

خزوه مدخل نویسی (بانکیه برداشتمه خانواده)

استاد:

حجة الاسلام رضائی

تهیه و تنظیم:

مدرسه علمیه فاطمه معصومه سلام الله علیها

آبان ۹۸

فهرست مطالب

۱. انواع نوشته به اعتبار زبان و بیان: ۱
۲. نوشته به اعتبار محتوا و موضوع: ۱
۳. نوشته به اعتبار قالب: ۱
۴. نوشته به اعتبار حجم: ۱
۵. نوشته به اعتبار مخاطب: ۱
۶. ویژگی ها و شاخصه های نوشته علمی: ۱
۷. روش های نویسنده شدن: ۲
- ۱- مطالعه کتابهای مفید: ۲
- ۲- باز نویسی متون قدیمی (گلستان و بوستان سعدی، کلیله و دمنه و...): ۲
- ۳- باز آفرینی: ۳
- ۴- تبدیل شعر به نثر: ۳
۸. پاراگراف (بند): ۳
- ۱- اجزای پاراگراف: ۴
- ۲- محتوای پاراگراف: ۵
- ۱- دلیل یا دلایل: ۵
- ۲- شاهد: ۵
- ۳- مثال: ۵
۹. روشهای فیش برداری: ۶
۱۰. ترتیب طرح مقاله دانشنامه: ۶
۱۱. نکات نهایی مدخل نویسی: ۷

محتوای کارگاه مدخل نویسی شامل دو بخش زیر است:

۱- مباحث عمومی پژوهشی ۲- مباحث تخصصی دانشنامه نویسی

پژوهش و نویسندگی هر دو یک نوع مهارت هستند که احتیاج به آموزش دارند. تمرین شرط اول موفقیت است. در مواجهه با انواع نوشته ها در قالب کتاب، روزنامه (مجله)، مقاله علمی، ادبی و دانشنامه ای که از نظر ماهیت متنوع هستند؛ نگارنده نیازمند مهارت های متفاوت نگارشی است.

۱. انواع نوشته به اعتبار زبان و بیان:

۱- زبان علمی (دانشنامه) ۲- زبان ادبی ۳- زبان اداری ۴- روزنامه ای (گفتاری) ۵- کودکانه

۲. نوشته به اعتبار محتوا و موضوع:

۱- دینی و مذهبی ۲- ادبی و هنری ۳- سیاسی اجتماعی ۴- آموزشی ۵- ورزشی

۳. نوشته به اعتبار قالب:

۱- یک صفحه (قطعه ی ادبی) ۲- مقاله ۳- داستان ۴- نامه ۵- مصاحبه ۶- گزارش ۷- نمایش نامه

۴. نوشته به اعتبار حجم:

۱- کوتاه ۲- متوسط ۳- بلند (بحار)

۵. نوشته به اعتبار مخاطب:

۱- کودکان ۲- خانم ها ۳- آقایان ۴- تحصیل کرده ها

نکته: دانشنامه خانواده: مخاطب این دانشنامه عموم خانواده هاست نه خیلی تخصصی است و نه خیلی سطح پایین.

۶. ویژگی ها و شاخصه های نوشته علمی:

۱- استفاده از اصطلاحات خاص؛ همانند نوشته هایی که برگرفته از آیات و روایات یا فقه (اذن ولی) است از اصطلاحات خاص این حوزه علوم اسلامی استفاده می شود و عموم مردم نسبت به آن آشنایی ندارند.

۲- بیان مفاهیم دقیق علمی؛ یعنی مفاهیم دقیق علوم گوناگون (روانشناسی، جامعه شناسی، فقه، حقوق، کلام و ...) در مقالات بیان شود.

۳- استفاده از الفاظ دقیق، صریح، گویا و بی ابهام (ساده و علمی)؛ یعنی الفاظ سختی که مخاطب آن را متوجه نمی- شود استفاده نگردد. نوشته های ساده تر در عین سادگی علمی تر هستند. مانند: حس بویایی در بسیاری از موجودات بیشتر از حس های دیگر آنها است، مانند ماهی ها، سگ ها و ...

۴- نوشته علمی فاقد عناصر و آرایه و زیبایی های ادبی باشد. (نقطه جوش آب در نوشته علمی نباید با جهنم تطبیق داده شود).

۵- داشتن پیام علمی؛ مانند بیان حکم تزیین ماشین: تزیین ماشین برای ترویج (اسراف، تبرج) ازدواج به کار می رود. اگر اشکال شرعی ندارد: مستحب است اما اگر اشکال شرعی دارد: حرام است). نکته: در مدخل نویسی تبدیل گفتار به نوشتار بسیار مهم است.

۷. روش های نویسنده شدن:

۱- مطالعه کتاب های مفید: بدون مطالعه و از پیش ذهن خود نمی توان اقدام به نوشتن کرد. نقش مطالعه در نگارش چون نقش آب در پرورش گیاه است. (کتاب های لغت صرفا مرجع نیستند. بلکه کتاب های مطالعه هستند. (xچارچوب چهارچوب). مانند دوقلو، سه قلو و چهارقلواشتباه است. چرا که دق لو یک واژه ی ترکی است به معنای همزاد است. عدد دو نیست که سه و چهار شود مانند دولوکس و سه لوکس. اسامی را دقیق بیاوریم. زکریای رازی کاشف الکل بود. اشتباه است. محمد بن زکریای رازی کاشف الکل بود. این صحیح است.

چه آثاری مطالعه کنیم: در حوزه دینی متون خوبی نداریم که نگارش خوبی داشته باشد. نثر معیار در متون اشخاصی مانند محمدعلی اسلامی ندوشن و حسین باستانی و محمود دولت آبادی و مهاجرانی یافت می شود، البته صرف نظر از محتوا و عقاید آنان. دائره المعارف دکتر مصاحب، فارسی سه جلد قلم قوی دارد. در سایت هم متن آن را می توان یافت. لغت نامه فارسی هم خوانده شود.

۲- باز نویسی متون قدیمی (گلستان و بوستان سعدی، کلیله و دمنه و...): متون قدیم را به متن ساده تبدیل کنیم. مانند کلیله و دمنه، بوستان و گلستان. در این راستا نکاتی را باید در نظر داشت:

- ۱- محتوا و پیام اصلی حفظ شود.
- ۲- عبارتهای دشوار با حفظ مفهوم اصیل خود به زبان امروز نوشته شود.
- ۳- مآخذ دقیق متن اصلی ذکر شود.
- ۴- بخش های بدآموز یا غیر ضروری را حذف کنیم.
- ۵- برخی واژه های زیبا را در متن حفظ کنیم.

۳- باز آفرینی:

وقایع و داستان‌ها را از ابتدا بازگویی کند. مثلا: شنگول و منگول جدید: گرگ‌ها از بره‌ها ننگه‌داری می‌کند. متن زیر را بازآفرینی کنید:

محتسب مستی به رو دید و گریبانش گرفت
مست گفت ای دوست این پیراهن است افسار نیست
گفت مستی زان سبب افتان و خیزان می‌روی
گفت جرم راه رفتن نیست، ره هموار نیست
گفت می‌باید تو را تا خانه قاضی برم
گفت صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست
گفت نزدیک است والی را سرای آنجا شوم
گفت والی از کجا در خانه خمار نیست
۴- تبدیل شعر به نثر:

بهترین زمان نویسنده‌گی شروع از زمان پایین‌تر است. شعر را هم می‌توان باز نویسی کرد و هم باز آفرینی کرد. محتوا و پیام شعر باید حفظ شود.

برای این کار باید از قواعد ادبیات فارسی استفاده نمود و ذهن را از قواعد ادبیات عرب خالی کرد. عوامل مشکلات جوامع بشری: هر سه کلمه عربی است و قواعد عربی صحیح در آنها به کار رفته است. در فارسی دو یا سه جمع مثبت پشت سر هم قرار نمی‌گیرد. عامل مشکلات جوامع بشری. قاعده: نهاد+ مفعول+ متمم+ گزاره
۹۹ درصد جملات فارسی باید با نهاد شروع و با گزاره پایان یابد و از ساختار بالا تبعیت کند. (انواع قید: حالت، زمان و مکان)

علی کتاب را به خانه برد. خانه: قید مکان علی کتاب را به سختی برد. سختی: قید حالت
نکته مهم: جمله‌های کوتاه بین نیم یا یک خط است. استفاده از جمله‌های به هم پیوسته و معترضه کار را پیچیده می‌کند. برای استفاده از این نوع جمله‌ها می‌توان از ساختارهای مختلف جمله‌سازی استفاده کرد.

۸. پاراگراف (بند):

هر متنی که نوشته می‌شود باید در قالب پاراگراف باشد.
کاربرد پاراگراف: ۱- نگارش ۲- توسعه ی متن

مثلا در آیه ی شریفه ی الرجال قوامون علی النساء می توان چندین پاراگراف را نوشت. مثلا اول کلمات را بررسی می کنیم.

بررسی واژه ها:

الرجال: پدر، برادر، پسر، همسرو...

قوامون: سرپرستی، خدمتگزاری، نگه داری، تامین معاش و...

نساء: همسر، مادر، خواهر، دختر و....

هر کدام به تنهایی تحلیل دارد.

نوشته ای که با یک سانت تورفتگی شروع میشود و حداقل دارای سه خط و حداکثر دارای ۱۰ خط است. هر پاراگراف یک موضوع مشخص را بیان می کند.

۱- اجزای پاراگراف:

۱- جمله ی اصلی (موضوع)، جمله ی اصلی می تواند سوالی باشد. زیرا کار را تحلیلی می کند. مانند: (آیا مردان سرپرست زنان محسوب می شود؟)

۲- جمله ی پیرو (توضیحی)، بین یک تا سه جمله است.

۳- جمله ی نتیجه

نکته: اگر موضوع نیاز به توضیح بیشتری داشته باشد، آن را تبدیل به ۲ تا ۳ پاراگراف کرده؛ تا از طولانی شده یک پاراگراف جلوگیری شود.

نکته: پاراگراف باید جزئی نگر باشد و پاراگراف ها باید موضوعات جدا از هم داشته باشد و نباید تکراری باشد. مثال: سعدی یکی از شعرای قرن هفتم بود. وی در شهر شیراز می زیست. ادبیات و علوم مختلف را از استادان عصر خود فرا گرفت.

کتاب گلستان و بوستان را در نوجوانی نوشت. سعدی شاعری برجسته بود او بیشتر در قصیده سرایی نامور بود.

متن طرار: ۱-رومن ۲-توسعه در قالب پاراگراف

(آقای فلسفی: سعی کنیم چیزی را که می نویسیم خوب بنویسیم چرا که وقتی که چاپ شود ماندگار می شود.)

به صورت ذهنی در دو یا سه پاراگراف یکی از موارد زیر را انتخاب کرده و بنویسید.

۱- استحکام خانواده ۷- آداب آشپزی

۲- آرامش ۸- اقتصاد خانگی

۳- آرایش ۹- آینه

۴- ارتباط ۱۰- ارتباط با نامحرم

۵- احساس شخصیت

۱۱- اصالت خانوادگی

۶- احساس مسؤولیت

۱۲- اعتماد سازی

۲- محتوای پاراگراف:

در پاراگراف چهار چیز را باید وجود داشته باشد:

۱- دلیل یا دلایل:

ادله باید از: ۱- آیات قرآن+تفاسیر ۲- روایات اهل بیت علیه السلام

روایات به سخنان اهل بیت علیه السلام اطلاق میشود و اگر سلمان یا ابوذر باشد و نقل از اهل بیت نباشد ارزشی ندارد. در نقل روایات باید ترتیب معصومین علیهم السلام رعایت شود. در روایات حتما سند درست و صحیح آورده شود. انواع دلیل / دلایل:

۱- مطابقی: کاملا مطابق با مطلب ما است. مانند آیه، که از مضمون یا معنای آیه استفاده می شود.

۲- تضمینی: گاهی ظاهر آیه یا روایت به کار ما نمی آید ولی مفهوم آن را می توان استفاده کرد.

۳- التزامی: از چند آیه، مفهوم مورد نظر را استنباط می کنیم. یعنی چسباندن چند واسطه برای رسیدن به نتیجه مطلوب.

نکته: در مقالات دانش نامه ای دلایل تضمینی و التزامی مورد قبول نیستند و باید ادله قطعی و مطابقی برای بحث ارائه کرد. اما استفاده از آن در مقالات علمی اشکالی ندارد.

نکته: مفهوم و منطوق در اینجا با مفهوم و منطوق در اصول تفاوت دارد. مفهوم و منطوق در اینجا به معنای برداشت از لفظ یا نتیجه ای است که از لفظ گرفته می شود.

۲- شاهد:

مرحله ای نازل تر از دلیل است. روایاتی که سند ندارند و نمی توانند دلیل واقع شوند می توانند به عنوان شاهد مورد استفاده قرار گیرند. بیشتر در مواقعی نیاز می شود که ادله محکم و قوی نداشته باشیم. مثال: آیت الله بهجت: ادله را بگردید من غیر از صلوات ذکر کاملتری پیدا نکردم. در این جمله "من غیر از صلوات" شاهد آمده است. فتاوی مراجع جزء شاهد قرار می گیرد. (به گفته ی شعرا). در نوشته های دانشنامه ای شاهد نیاز نیست و باید دلیل آورد.

۳- مثال:

مثال می تواند روایت هم باشد اختیار با نویسنده است. در مقالات کاربرد دارد نه در دانشنامه و دائرة المعارف. برخی ادله ها منطبق با مطلب هستند.

۹. روشهای فیش برداری:

جمع آوری ادله و شواهد یا مثالهای مورد نیاز؛ در مقالات علمی می توان از ضرب المثل یا شعر به عنوان شاهد استفاده کرد.

روش های مختلف در فیش برداری:

۱- انتقال عین مطلب: آیه و روایت و...

۲- روش اقتباس: مطالب به قلم خود ما نوشته می شود. (مانند نوشتن دو یا سه خط از دو یا سه صفحه)

دو اشکال این روش: ۱- از نظر اخلاقی: ممکن است مطلب را خود ما خوب متوجه نشده باشیم و به نویسنده نسبت دهیم. این کار از نظر اخلاقی کار درستی نیست. ۲- از نظر علمی: همین که مطلب را درست متوجه نشویم از لحاظ علمی صحیح نمی باشد. از این رو روش اقتباس نامعتبر است.

۳- روش خلاصه نویسی: مطالبی را که نیاز نیست حذف کردن و آوردن مطالبی که مورد نیاز است. یعنی پشت سر هم نوشتن عین مطالبی که نیاز داریم منهای گریزهایی که وسط جمله می آید.

۴- روش تقطیع: به تمام یک مطلب نیاز نداریم. یک قسمت را می نویسیم و آن مقدار را که نیاز نیست نقطه چین می گذاریم. (.....مطلب.....). مانند زمانی که از کتاب شهید مطهری مطلبی درباره حجاب نیاز است، آن بخش از مطلب را نوشته و ماقبل و بعد آن را نقطه چین قرار می دهیم. در مورد آیات نیز همچنین.

توصیه کلی: همیشه یک دفتر یا برگه ای همراه داشته باشیم و از همان اول مشخصات کامل کتاب یا پایان یکی از فیش ها را بنویسیم. نام نویسنده، ناشر، محل نشر، سال نشر و نام کتابخانه.

در فیش های چاپی پشت برگه مخصوص نقد و نظر است.

بهرتر است همان لحظه فیش برداری هر آن چه به نظرمان می رسد بنویسیم. همین نقد و نظرات هنگام تحلیل متن و سایر مواقع نیاز می شود.

۱۰. ترتیب طرح مقاله دانشنامه:

۱- معنای لغوی و اصطلاحی ۴- نظر فقهی مراجع تقلید (اگر نیاز بود)

۲- بررسی موضوع در اصطلاح هر علم ۵- تحلیل رابطه موضوع با خانواده

۳- استدلال به آیه و روایت

نکته: استفتائات را باید از جنبه و بخشی از موضوع کار استفتاء کرد. مانند احساس شخصیت: زمانی که بچه احساس شخصیت نکرد و عامل ارثی پدر و مادر است و فرزند خود کشی کند حکم این عمل پدر و مادر چیست؟

مثال:

مدخل سرفصل: اقتصاد خانگی

تعریف لغوی: تعریف لغوی و اصطلاحی باید به ترتیب باشد. (نیازی به ریشه یابی لغوی نیست، زیرا مخاطب در دانشنامه خانواده عام هستند. پس نیاز نیست گفته شود اقتصاد از ریشه «قصد» به معنای تصمیم بر انجام کاری می باشد ...

۱. تعریف اقتصاد

۲. تعریف خانوادگی (نباید به اشتباه کلمه خانواده تعریف شود)

۱.۱. نکات نهایی مدخل نویسی:

- نظم منطقی در بحث ها خیلی مهم است تا مخاطب سردرگم نشود.
- ترتیب نقل آیات و روایات معصومین علیهم السلام رعایت شود. یعنی اول آیه بعد روایت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم تا امام زمان عجل الله
- بین مقالات پژوهشی و دانشنامه ای تفاوت وجود دارد:
در مقالات پژوهشی ساختار: عنوان، چکیده، کلید واژه، مقدمه و...
در مقالات دانشنامه ای: بدنه مقالات پژوهشی به صورت کاملاً علمی و به دور از نقل قول مستقیم و به صورت گزارشی آورده می شود. یعنی در متن به جای نقل قول مستقیم مطالب باید متن به صورت گزارشی و نقل قول غیر مستقیم (برداشت نویسنده) بیان گردد. مانند:
نقل قول مستقیم: شیخ مفید می گوید: «.....»
نقل گزارشی و غیر مستقیم (برداشت): به گفته (اعتقاد یا نظر) شیخ مفید ازدواج ام کلثوم به دلیل روایات جعلی آن ثابت نیست. یا شیخ مفید بر این باور است که ...
- ارجاع به مستندات به صورت درون متن انجام شود.
- اگر برای مدخلی استفتاء وجود نداشته باشد باید به جنبه های گوناگون آن توجه کرد و به دنبال استفتاء یا نکات اخلاقی آن بود. مانند: مدخل «احساس شخصیت» که برای آن استفتاء وجود ندارد؛ در این صورت با در نظر داشتن عواملی که باعث عدم احساس شخصیت می شود می توان استفتاء را استخراج کرد. مانند: مقصر بودن والدین در عدم احساس شخصیت و خودکشی فرزندان.